

STILISTIK VA PRAGMATIK JIHATDAN TARJIMANI TALIL QILISH

Sadirova Sitora

*Qiyosiy tilshunoslik va lingvistik tarjimashunoslik yo'nalishi,
1-bosqich magistranti, BUXDU*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada matn tarjimasini uslubiy bo'yoqdorlik va pragmatik aspektidan analiz qilish, tarjima jarayonida tarjimondan talab qilinadigan me'yorlar va u tomonidan yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan xatolar izohlab o'tilgan.*

Kalit so'zlar : *stilistik, kontekst, pramagmatik, stilistik ifodalar, ekvivalentlik, tarjimon, bo'yoqdorlik*

Kontekstda milliy kolorit va o'ziga xos bo'lgan madaniyatga xos so'zlar orqali ekstralingvistik yondashuvlar bilan bir qatorda stilistik birliklarning korrelyatsiyasi ham yuzaga kelishi mumkin. Har qanday stilistik va ekspressiv vositalar adabiy matnning milliy xususiyatlari aniqlab beradigan lingvistik, frazeologik va sotsial-madaniy so'zlar bazasi asosida shakllanadi. O'zining avvalgi bilimlarga tayangan holda, tarjimon madaniyatga xos so'zlarning ma'nosini, ularning o'z tilidagi qo'llanishlarini saqlagan holda yetkazishi kerak. Tarjimon stilistik jihatdan chegaralangan so'zlarni xoh stilistik, xoh to'g'rirog'i, tildan tashqari qoliplarni saqlagan holda yetkazishga e'tibor qaratishi lozim. Biroq, tarjima jarayoni juda nozik bo'lib, matnni qabul qiluvchilarning milliy bo'yoqdorlikni tushunishi uchun tarjimon keraklicha bilimga ega bo'lishi kerak. Bunda stilistik birliklar madaniy so'zlarni ifodalashda vositachi sifatida rol o'ynaydi.

Adabiy matnda kontekstning emotsionalligini yaratish uchun ekspressiv vositalar stilistik nutq uslubiy foydalanishning ko'p funksiyaliligini o'z ichiga oladi. Nasrda allaqachon mavjud bo'lgan muallifning uslubi tilning tanlangan stilistik xususiyatlari orqali aniqlanadi. E. Blek ta'kidlaganidek: "Adabiy nutq oddiy suhbat va ba'zi yozma nutqlardan farq qiladi, chunki har qanday nashr etilgan asar ehtiyotkorlik bilan ishlov berish yoki kompozitsiya yaratish jarayoniga bo'ysunadi. Aksariyat hollarda ekstra- lingvistik yondashuvlari tarjimonlar uchun chalkashliklarga olib kelishi mumkin, shuning uchun, professional tarjimonlar ushbu tartiblardan xabardor bo'lishlari kerak. Adabiy matnlarni tarjima qilishda muallif uslubini, stilistik vositalar va ifodali vositalar ma'nosini saqlab qolgan holda, ularni kitobxonlarga tushunarli qilib yetkazish muhimdir. Badiiy matnlarning o'ziga xos xususiyatlari stilistikaga, milliy rangni o'z ichiga olgan so'z birikmalarining ko'pligi va boyligi asoslanadi. Bunda adabiy nasrning stilistikasi boshqa fanlar bilan, masalan stilistik birliklarning ildizi bo'lgan lingvakulturologiya, frazeologiya va sotsiolingvistika, ning ma'lum bir davridagi ma'lum bir xalqlarning milliy xususiyatlarining mohiyatiga asoslanadi.

V. N. Komissarov tarjimaning janr-uslubini me'yorini tarjimaning asosiy vazifa va uslubiy xususiyatlarga, tarjima tegishli bo'lgan matn turiga mos kelishi talabi sifatida

belgilaydi. Janr va stilistik me'yor ko'p jihatdan ekvivalentlikning zarur darajasini ham, dominant funktsiyani ham belgilaydi, ularning ta'minlanishi tarjimonning asosiy vazifasi va uning ish sifatini baholashning asosiy mezoni hisoblanadi. Badiiy tarjimonlarga kelsak, ular matn tarjimasida katta qiyinchiliklarga duch keladi. Tarjimalarni tanqid qilish, birinchi navbatda, janr va stilistik me'yorning intuitiv g'oyasiga asoslanadi. Badiiy asar tarjimasini uning adabiy fazilatlarini bilan, texnik tarjimasini – masalaning mohiyatini tushunishni va tarjima qilingan matndan texnik amaliyotda foydalanish imkoniyatini ta'minlovchi terminologik to'g'riligi bilan – uning ta'sirchanligi bilan baholanadi.

Tarjimada pragmatik jihat nima? Tarjima qilishda mazmunning denotativ va konnotativ komponentlarini hisobga olish bilan bir qatorda, lingvistik ifoda bilan muloqot ishtirokchilari – axborotni jo'natuvchi va qabul qiluvchi o'rtasidagi munosabatdan iborat pragmatik komponentni ham hisobga olish kerak. Tarjimaning pragmatik normasini tarjimaning pragmatik qiymatini ta'minlash talabi sifatida belgilash mumkin. Bu so'zning to'liq ma'nosida "norma" emas, chunki tarjima aktining pragmatik super vazifasi individual bo'lishi mumkin va umuman tarjimaga xos emas. Biroq, tarjima jarayonining natijalarini pragmatik maqsadlarda o'zgartirish juda keng tarqalgan hodisa bo'lib, uni hisobga olmagan holda tarjimalarni me'yoriy baholash mumkin emas. Muayyan pragmatikani bajarish istagi tarjima normasining barcha boshqa jihatlarini bo'ysundiradi. Bunday muammoni hal qilishda tarjimon maksimal mumkin bo'lgan ekvivalentlikdan voz kechishi, asl nusxani faqat qisman tarjima qilishi, tarjima paytida matnning janrini o'zgartirishi, tarjimaning ba'zi rasmiy xususiyatlarini takrorlashi mumkin. Shunday qilib, texnik hujjatlarni tarjima qilishda taqdimotning tushunarsizligi va mantiqsizligini, shuningdek, asl hujjatdagi xatolarni bartaraf etish tavsiya etiladi. Manba matnining tushunarsiz taqdimoti bilan barcha so'zlarning o'zi aniq, ammo aytilganlarning umumiy ma'nosi aniq emas. Qoida tariqasida, tushunarsizlik manba matn muallifining o'z fikrlarini bildirish qobiliyatining etarli emasligi, bir tildan boshqa tilga yomon tarjimasini tufayli yuzaga keladi. Asl matnning mantiqsiz taqdim etilishi tasvirlangan harakatlar, hodisalar va boshqalarning mantiqiy ketma-ketligi buzilgani kamchiliklardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Black, E. (2005). Pragmatic stylistics. Edinburgh University Press.
2. Fayziyeva, Aziza. "LINGUISTIC AND CONCEPTUAL PICTURES OF THE WORLD." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 10, no. 10 (2022).
2. Teliya V.N. Russkaya frazeologiya: semanticheskii, pragmaticheskii i lingvokulturologicheskii aspekti. - M.: Shkola — Yaziki russkoy kulturil, 1196- S.222.
3. Qosimova Nafisa Farxadovna, Rabiyeva Mohidil G'ayratovna. DOI:10.48047/IJIEMR/V10/I03/92 Title: Euphemism, political correctness and language change: The case of 'people first' Volume 10, Issue 03, Pages: 384-390. <https://ijiemr.org/downloads/Volume-10/Special>

4. Haydarova, N. (2021). Badiiy diskursda inson fiziologiyasi bilan bog'liq til birliklarining lingvomadaniy tahlili. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 6(6).
5. Ruzieva, N. (2022). НЕГАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ ВЕЖЛИВОСТИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 8(8).
6. Ruzieva, N. (2021). категория вежливости. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 6(2).
7. Haydarova, N. (2021). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ANTISEMIK MUNOSABATDA BO'LGAN TIBBIY FRAZEOLOGIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 1(1).
8. Xafizovna, R. N. . (2023). The Study of Context: From Static to Dynamic. Miasto Przyszłości, 32, 242–246.
9. Ruziyeva Nilufar Xafizovna, & Akhmedova Shahnoza Murodilloyevna. (2022). THE STUDY OF CULTURE IN CULTURAL STUDIES. Conferencea, 276–278.
10. Xafizovna, R. N. . (2022). Linguistic Politeness Theory Review: Yueguo Gu, Sachiko Ide, Shoshena Blum Kulka, Bruce Frasher and William Nolen, Hornst Arndt and Richard Janney. Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT, 2(5), 145–152.
11. Ruziyeva Nilufar Xafizovna, & Axmedova Shahnoza Murodilloyevna. (2022). Interpretation of the Concepts of Linguoculturology. Eurasian Research Bulletin, 8, 36–38.
12. Ruziyeva Nilufar Xafizovna, & Xolova Madina Boboqulovna. (2022). Politeness In Literary Works: An Overview. Eurasian Research Bulletin, 7, 200–206.
13. Shakhnoza, T. . (2022). Expression of Averbial Sentence in Uzbek and French. Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT, 2(5), 133–138.
14. Shakhnoza, T. (2022). Learning the Polysemy of the French Noun "Souris" and the Verb "Battre". Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 3(6), 75-79.
15. Туйбоева, Ш. (2022). Простая конструкция предложения в узбекской и французской системной лингвистике. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 8(8).